

Mitä kieli on?

Julkaistu 30. syyskuuta 2010. Kirjoittanut Hannele Dufva, Tarja Nikula.

Kun ajattelemme sanaa kieli, mieleemme tulee ehkä useimmiten kuva jostain tietystä kielestä: suomesta, ruotsista tai vaikka darin kielestä. Perinteinen kielikäsitys pohjautuu ajatteluun toisistaan erillisistä ja selvärajaisista kielistä, joilla kullakin on oma yhtenäinen kielioppi ja oma erityinen sanastonsa.

Kieltä onkin kauan ollut tapana kuvata näiden eri osa-alueiden kautta. Kielen opiskelun tavoitteeksi on useasti nähty se, että vieraan kielen sanasto ja kielioppi tulisi osata sitä äidinkielenään puhuvan tavoin. Hyvän kielitaidon on ajateltu olevan sama kuin äidinkielen kielitaito. Kieltenopetuksenkin tavoitteena on kauan pidetty ”täydellistä” puhumisen, kuuntelemisen, lukemisen ja kirjoittamisen taitoa. Tähän perinteeseen on kytkeytynyt myös vankka käsitys oikeakielisyydestä. Kielenoppimista ovat sanelleet oppikirjat, ja taitoja on arvioitu enimmäkseen kirjoitetun kielen näkökulmasta. Tämä on saattanut johtaa mekaaniseen ja esineelliseen käsitykseen kielen oppimisesta: kieli näyttäytyy joukkona ulkoa opittavia yksityiskohtia, jotka opitaan kirjasta. Näin ollen kielten opiskelun onkin ajateltu olevan varsin työlästä, kun nämä kaikki palaset on osattava mahdollisimman hyvin.

Toinen tapa ajatella kieltä voisi kuitenkin olla kielen näkeminen yhteisöllisenä toimintana, joka opitaan osallisuuden ja vuorovaikutuksen avulla. Tässä näkökulmassa kieli on resurssi, jota voi käyttää eri tilanteissa eri tavoin, ja jopa eri kieliä yhdistellen. Ei ehkä olekaan tarpeen hallita kieliä täydellisesti, sillä myös äidinkielisten resurssit vaihtelevat eri tilanteissa. Täydellinen kielitaitokin on myytti.

Myös vieraiden kielten opetuksessa voisi olla aika kyseenalaistaa ajatus siitä, että kieliä voi puhua ”oikein” tai ”väärin”. Onko esimerkiksi tarpeen (tai mahdollista) osata kieltä syntyperäisen tavoin, vai sopisiko hyvän kielitaidon tavoitteeksi se, että oppijan oma kieli ja kulttuuri saavat ja voivat näkyä kielenkäytössä? Pystyykö kieltä edes osaamaan ”kokonaan”? Onko eri kielten yhdisteleminen aina välttämättä ongelma tai virhe vai peräti osoitus kyvystä toimia monikielisessä tilanteessa tarkoituksenmukaisesti?

Kieltenopetuksen tavoitteeksi voisikin ottaa osaamisen, jossa kieli ymmärretään elävänä ja muuttavana vuorovaikutuksen keinona. Nykymaailma vaatii kielenkäyttäjältä ennen kaikkea notkeutta sopeutua eri tilanteisiin. Kielitaito ei pysykään tilanteesta toiseen samanlaisena, vaan se voi muuttua tilanteen mukaan. Kyse ei missään tapauksessa ole ”kaikki käy” –ajattelusta tai siitä, ettei sanastolla tai rakenteilla olisi mitään merkitystä kielen oppimisessa. Ajattelutavan muutoksesta voisi kuitenkin seurata tavoitteellisempaa opiskelua ja käytännönläheisempää kielitaitoa. Samalla ehkä myös käsityksemme kielen asemasta ihmisen elämässä voisi rikastua.

Tähän artikkeliin liittyvät asiasanat:

[kielet](#), [monikielisyys](#)